

Kunó Klebelsberg

GRÓF KLEBELSBERG KUNO

Búcsúztató, amelyet 1932 okt. 15-ikén a szegedi gyászszerartáson

Domanovszky Sándor
másodalelnök mondott el.

Az elárvult Magyar Történelmi Társulat nevében jövők, hogy búcsút mondjak mindnyájunk nevében szeretett elnökünknek és koporsójánál is még egyszer kifejezzem iránta érzett nagy hálánkat.

Mi a csöndes, a hosszúlejáratú munka emberei vagyunk, akiknek sok időre van szükségük az anyag összegyűjtésére és azután nyugodt elmélyedésre a földolgozáshoz. Kevés az érkezésünk a közélet terén szerepelnünk és gróf Klebelsberg Kuno mégis ránk talált s annyira összeforrott Társulatunkkal, hogy egészen a miénknek éreztük, a mi elnökünknek valljuk őt.

Nagy, kimondhatatlanul nagy a mi szomorúságunk. Másfél évtizedes elnöksége alatt megszoktuk, hogy ő vezessen. Határtalan bizalommal ragaszkodtunk hozzá, követtük utasításait és ma — elárvultaknak érezzük magunkat. Mint a tudomány egyéb ágaiban is — de nálunk talán még fokozottabb

mértékben — ismert mindenkit, tudta, ki milyen téren dolgozik, mit várhat tőle, hol kell alkalmaznia. Még a legfiatalabbakat is számon tartotta, akik éppen csak hogy kiléptek az egyetem falai közül. Buzdított, irányított és elhárította a munka elé tornyosuló akadályokat.

Olyan időkben, amikor a lelkeken lenyüggő kishitőség vett erőt, fölemelt. Aki bátortalanul indult munkájának, azt arra buzdította, hogy nagy feladatok megoldásával tegyen tanuságot erejéről és képességeiről.

Amikor Társulatunk vagyona a nagy összeomlásban megsemmisült, két nagy új vállalatot indított meg, az egyiket újabb történetünk forrásainak föltárására a török kiűzésének időpontjától, a másikat a magyar történettudomány anyagának rendszeres összefoglalására kézikönyvekben. Az előbbiből 1921-ben jelent meg az első kötet, Széchenyi döblingi hagyatéka és kevéssel korán bekövetkezett elhunytja előtt még megérte a sorozat 25. kötetét.

Ez a hatalmas kötetsor, amelyen végtelen szeretettel csüggött, amelynek ügyein a legapróbb részletekig menő gondossággal őrködött és rossz időkben még a papír beszerzésével is maga foglalkozott, elmulthatatlanul hirdeti az ő dicsőségét, elévülhetetlen nagy érdemeit.

De ennél is nagyobb érdeme a Bécsi Történeti Intézet alapítása, amely nélkül kutatóink soha sem vállalkozhattak volna a bécsi levéltárak roppant magyar anyagának, az újabb századok legértékesebb iratainak rendszeres földolgozására. 67 után több

mint félszázadra volt szükség, míg az ő zseniális elgondolása és szervező ereje megteremtette a magyar történetkutatásnak ezt a *conditio sine qua non*-ját.

A magyar történettudomány ezzel a három alkotással jutott el oda, hogy levethesse a gyermekcipőket. Nincs kifejezésünk, amellyel iránta érzett hálánkat méltó szavakba önthetnénk.

A fehér asztalnál, amikor drága idejét nekünk szentelte, ismételten kifakadt a Koppányok romboló pogány szelleme és a könyvtárpusztító Csák Péterek kulturátlansága ellen. Úgy éreztük akkor, amikor hangja valósággal a szenvedély fokára emelkedett, hogy az alkotó munkának, a kultúrának és a tudománynak mély meggyőződésű apostola tart nekünk valóságos hegyi beszédet, aki ebben a szerencsétlen országban a kulturátlanság utolsó maradványait is ki akarja irtani, mint valamikor Szent László király a pogányságéit.

Valóban, nekünk valóságos Szent Lászlónk volt, az a csodálatos vezér, akit mindenikünk a legnagyobb lelkesedéssel követett, mert mindenikünk tántoríthatatlanul hitte, hogy az ő vezetése alatt győznünk kell és munkánk kitűzött távoli céljait el fogjuk érni. Ő forrást fakasztott nekünk a sivatagban, s amikor azt hittük, hogy Társulatunk és tudományunk az elsovadást el nem kerülheti, nemcsak új életet adott nekik, hanem a virágzás magas fokára emelte őket.

A kérlelhetetlen halál megirigyelte őt tőlünk, alattomosan leterítette az apostolt, a vezért. De csak a testét, szelleme, amely nekünk oly őszintén

megnyilatkozott, a mienk marad s mi továbbra is az ő szellemében és az ő tervei szerint kívánjuk csöndes munkánkat folytatni.

Szeretett elnökünk és vezérünk, Istenhozzádot mondunk földi maradványaidnak, de hisszük, hogy az egekből továbbra is figyelemmel kíséred leghívebb híveidnek, a magyar historikusoknak és a Magyar Történelmi Társulatnak munkáját és hogy küzdelmeinkben épp úgy az oldalunkon leszel ezután is, mint volt nemzetének Szent László, amikor Lackfi vajda seregeit a tatárok ellen századok mulva is láthatatlanul győzelemre vezette.

Isten Veled!

Zrínyi történetiszemlélete és a barokk.

Mielőtt szorosán vett tárgyunkra térnénk, általános természetű fejtegetéseket kell előrebocsátanunk. Tudjuk s magunknak sem szolgál meglepésünkre, hogy ez a bevezetés kissé hosszúra fog nyúlni. De úgy véljük, hogy a tárgy és a követendő módszer megkívánja a tisztázást és igazolást, bizonyos előmunkálatok hiánya pedig egyenesen kényszerít rá. Tanulmányunknak demonstrálnia kell, legalább is szándékunk szerint, elméleti belátásokat, melyek maguk is az empirikus kutatás folyamán világosodtak meg, de a demonstráció eredményessége megkívánja előzetes bemutatásukat. Manapság, amikor a história műhelye módszertani vitáktól hangos, új és új eszközök kerülnek naponta kipróbálásra és szó sincs egyértelmű megállapodásról, melyet az elfogadott módszer automatikus alkalmazása követhetne, amint ez nemrégiben még lehető volt, manapság a történelmi ábrázoló műveket is többnyire meg kell terhelni elméleti fejtegetésekkel, mint ez száz éve, vagy a pozitivizmus első idejében történt.

Minden történelmi jelenség, legyen az személy, szociális alakulat, szellemi alkotás, akció- vagy történésfolyamat, a szemléletben mint részeinek, mozzanatainak szerves, egyéni egysége jelentkezik. Ha ennek az individuális egésznek az egyik vagy másik mozzanatát vesszük vizsgálat alá, azzal egy természetes optikai csalódás jár együtt. Az a vonás, mely a valóságban talán nem foglal el középponti helyet az egész alkatában, figyelmünk ráirányultsága következtében látóterünk centrumába kerül és a valóságos középpontnak látszik. Szemléletünkben így a valóságos alkat arányai eltorzulnak és ábrázolásunk is könnyen hibás lehet, ha nem korrigáljuk módszeresen szellemünk ilyen fogyatékoságát s nem tartjuk szakadatlanul szemünk előtt az egész szinoptikus képét, hogy világosan láthassuk a vizsgálat tárgyául választott részletnek benne elfoglalt helyét és jelentőségét.